KOMUNA E ÇAIRIT

ОПШТИНА ЧАИР

Граѓански буџет на општина Чаир за 2024 година

ШТО Е БУЏЕТ НА ОПШТИНА И ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА?

Буџетот е една од најважните политики на локалната власт. Токму преку буџетот се распределуваат финансиските средства на општината неопходни за остварување на правата на сите жители во општината. Се користи за планирање како локалната власт ќе ги прибере и распредели јавните финансии за да ги исполни своите политики и цели.

БУЏЕТОТ НА ОПШТИНАТА претставува годишен план на сите приходи, приливи и одобрени средства и сите расходи и одливи на средства, а ги вклучува основен буџет на општината, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности.

ПРИХОДИ

- **Даночни приходи**
- **Неданочни приходи**
- **Капитални приходи**
- **Трансфери и донации**
- **Задолжување во земјата**
- **Задолжување во странство**

РАСХОДИ

- **Плати и надоместоци**
- **Резерви и недефинирани расходи**
- **Стоки и услуги**
- **Камати**
- **Субвенции и трансфери**
- **Социјални бенефиции**
- **Капитални расходи**
- **Отплата на главнина**

Буџетот на општина Чаир е консолидиран годишен план кој покрај буџетот на Општината ги опфаќа и буџетите на нашите дванаесет општински институции:

1. ООУ “ Имри Елези”,
2. ООУ “Конгреси Манастирит”,
3. ООУ “Макаренко”
4. ООУ “Тефејуз”
5. ООУ “Васил Главинов”,
6. ООУ “Јашар Беј Шкупи”,
7. ООУ “Исмаил Чемаили”,
8. ООУ “Хасан Приштина”,
9. ООУ “Лириа”,
10. ООУ “7 Марси”,
11. ЈОУДГ “Снежана “,
12. ЈОУДГ “Фидани”

За извршување на комуналните дејности во општината надлежно е јавното претпријатие за стопанисување со спортски и деловни простории како и јавни паркиралишта “Шкупи Вјетер”.

ГРАЃАНСКИОТ БУЏЕТ е документ развиен од општината исклучиво за јавноста и во него е претставен буџетот на општината во поедноставен, помалку технички формат, за да се изгради подобро разбирање за тоа како општината управува и ги користи јавните финансии. Ова разбирање е од витално значење за јавната одговорност и отчетност и за зголемување на инклузивното граѓанско учество при спроведувањето на локалните политики.

Во процесот на креирање на Буџетот на Општина Чаир за 2024 година се одржаа средби со граѓани и посети на населените места. Целта на овие средби и посети е граѓанското учество во процесот на донесување на одлуки, односно приоритетните проекти за реализација за наредната година. Општина Чаир почитувајќи го гласот и мислењето на граѓаните, во буџетот за 2024 година ги предвиде предложените приоритетни проекти.

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА НАШАТА ОПШТИНА?

Буџетот на општината е огледало на политиките/активностите на нашата општина и истиот ги демонстрира вредностите и приоритетите на локалната самоуправа во сите надлежности и области на делување.

Урбанистичко (урбано и рурално) планирање	Заштита на животната средина и природата	Локален економски развој
Комунални дејности	Култура	Спорт и рекреација
Социјална заштита и заштита на децата	Образование	Здравствена заштита
Заштита и спасување	Противпожарна заштита	Други надлежности определени со закон

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ПРИХОДИТЕ?

Ефикасното обезбедување и собирање на општинските приходи се основа за испорачување на потребните јавни добра и услуги на нашите граѓани. Општинските приходи се прибираат преку основниот буџет на општината, дотацијата, донациите, кредитите и самофинансирачките активности.

СРЕДСТВАТА ВО ОСНОВНИОТ БУЏЕТ ДОАЃААТ ОД:

- Даночните приходи (даноци на имот, комунални такси и локални надоместоци)
- Неданочните приходи (административни такси, надоместоци, останати неданочни приходи)
- Капиталните приходи (продажба на земјиште, концесии, легализација на бесправно изградени објекти, надоместоци за експлоатација на минерални суровини, геолошки истражувања и други надоместоци)
- Трансферите од други нивоа на власт (трансфер на средства од буџетите и фондовите, ДДВ дотација, персонален данок на доход на лични примања од плати од физички лица со постојано живеалиште и престојувалиште во општината)

ШТО Е ДОТАЦИЈА? - трансфер од Буџетот на Република Северна Македонија кој служи за финансирање на пренесените надлежности на општината во образованието, социјалната и детска заштита, културата и противпожарна заштита.

ОД КАДЕ ДОАЃААТ ДОНАЦИИТЕ? – различни донатори може да донираат строго наменски средства во општината со цел обезбедување конкретни добра или услуги за нашите граѓани.

ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ СОДРЖИ И ПРИХОДИ ОД САМОФИНАНСИРАЧКИ АКТИВНОСТИ кои ги остваруваат нашите буџетски корисници (училишта, детски градинки, културни установи и др.) по основ на закупнина од објекти, целодневна и претшколска грижа, средства за екскурзии и сл.

Вкупните приходи на општина Чаир во Буџетот за 2024 година се проценети на 1.120.265.921 денари. Во структурата на приходите најголемо учество заземаат дотациите со 61% учество, значителен дел отпаѓаат и на приходите од основниот буџет со 33%, потоа следуваат самофинансирачките активности со учество од 3%, како и донациите со учество од 1% во вкупниот буџет на општина Чаир.

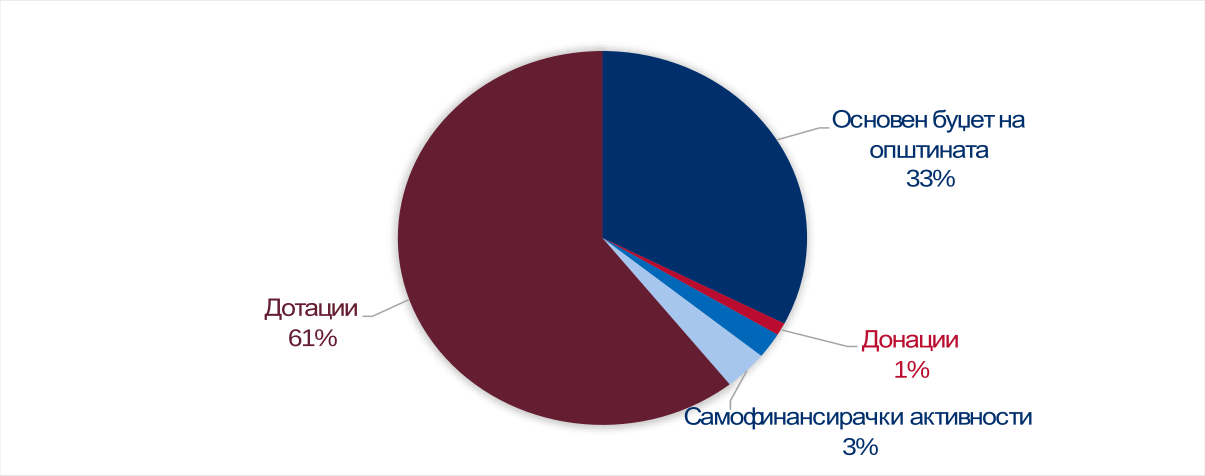

Графикон 1. Структура на општинските приходи по извори на финансирање (во %)

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ПРИХОДИ ВО БУЏЕТОТ НА НАШАТА ОПШТИНА? - даноците и другите задолжителни законски плаќања, приливите кои ги добиваме од сопственост на средствата (камата, закупнина и сл.), надомест кој го добиваме за добра или услуги кои ги обезбедуваме, како и останати приливи од донации, спонзорства, субвенции и трансфери од другите нивоа на власт.

Во структурата на клучните приходи на нашата општина доминираат планираните приходи од трансфери и донации кои учествуваат со 796.616.051 денари, потоа следат даночните приходи кои учествуваат со 194.553.944 денари, па капиталните приходи со 65.000.000 денари, и неданочните приходи со 39.334.863 денари, додека приходите од задолжување учествуваат со 24.761.063 денари.

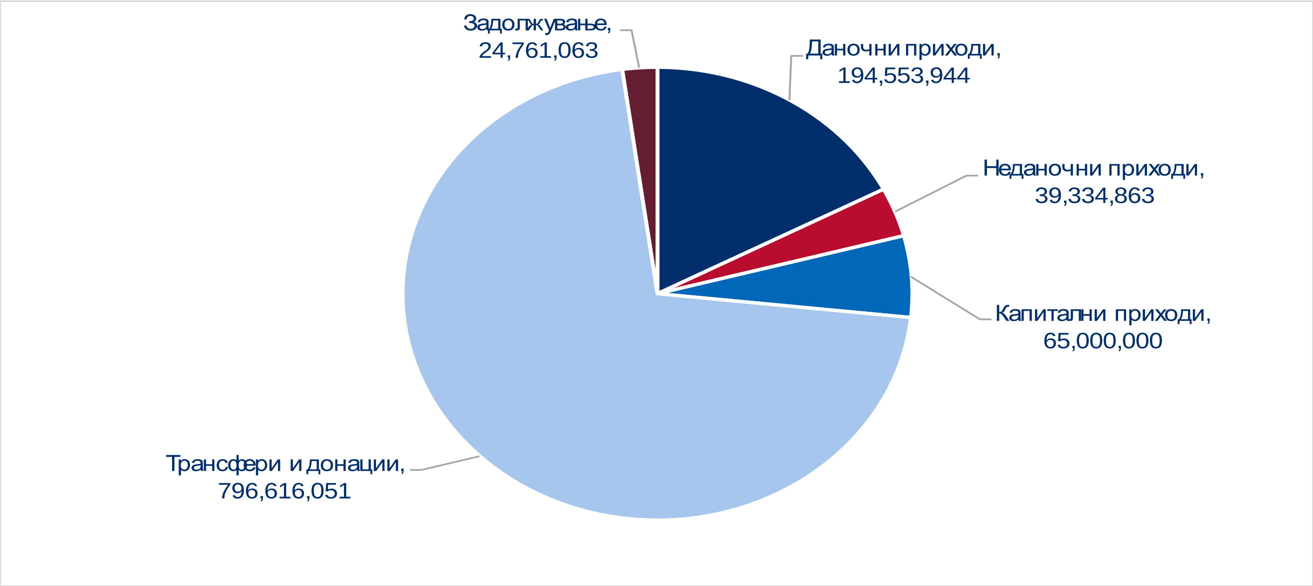

Графикон 2. Структура на општинските приходи според економската класификација (во денари)

СОПСТВЕНИТЕ ИЗВОРИ НА ПРИХОДИ НА НАШАТА ОПШТИНА се од посебна важност за реализирање на локалните надлежности и обезбедување на општински услуги. Тие вклучуваат - локални даноци, локални такси и локални надоместоци, приходи од сопственост на општината, самопридонес, парични казни, донации и други приходи кои се утврдени со закон. Затоа од исклучителна важност е нивното точно утврдување и наплата, бидејќи без овие приходи капацитетот на општината да ги обезбеди потребните добра/услуги на своите граѓани ќе биде ограничен.

ДАНОЧНИТЕ ПРИХОДИ се основен и најзначаен дел од сопствените приходи на општината. Тие се прибираат преку: оданочување на имотот, комуналните такси (фирмарина, користење на простор пред деловните објекти, улично осветлување и др), надоместокот за уредување на градежно земјиште (комуналии), такси на користење или дозволи за вршење на дејност и други даночни приходи.

Графикон 3. Даночни приходи на општина Чаир (во денари)

Дали знаете дека во даночните приходи на нашата општина најголем удел ќе имаат даноците на имот , а потоа следат даноците на специфични услуги (уредување на градежено земјиште, комунална такса за улично осветлување, фирмарина и др), додека помал удел зафаќа данок од доход, од добивка и од капитални добивки , а најмал удел припаѓаат на такси на користење или дозболи за вршење надејност.

ЗОШТО ТРЕБА ДА ПЛАЌАМЕ ДАНОК НА ИМОТ?

Даноците на имот се едни од најважните сопствени приходи на општината. Нивното навремено плаќање од страна на граѓаните и бизнисите е особено важно за создавање на модерна општина со поквалитетен живот.

Структурата на посебните видови на даноци на имот кои нашата општина планира да ги обезбеди во 2024 е прикажана во продолжение. Во нашата општина највисоко учество во овој вид на приходи зафаќа данокот на промет на недвижности со 52% во вкупната вредност од даноците на имот.

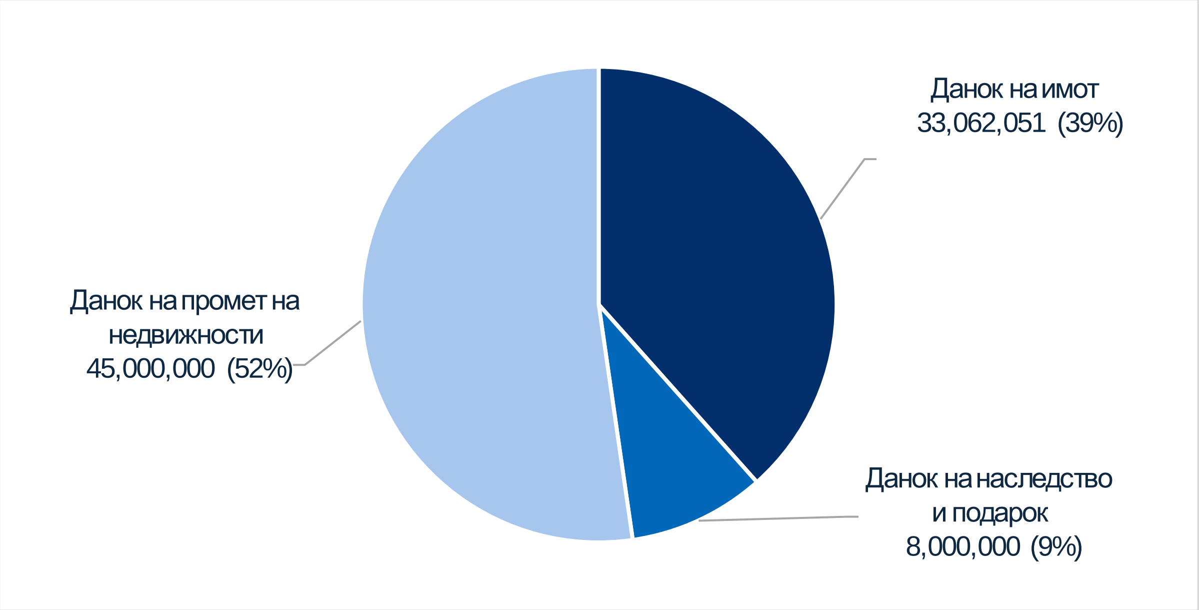

Графикон 4. Даноци на имот на општина Чаир (во денари)

ШТО СЕ КОМУНАЛНИ ТАКСИ?

Комуналните такси се давачки што се плаќаат за користење определени права, предмети и услуги од јавен карактер од страна на правните и физичките лица што вршат дејност и од страна на граѓаните. Висината на комуналната такса ја утврдува општината во рамките определени со закон. Општината најмногу планира да собере пари од комунална такса за користење и одржување на јавно осветлување, надоместок за уредување на градежно земјиште и комунална такса за истакнување на фирмарина.

Комунални такси	износ	%
Комунална такса за истакнување на фирмарина	4,000,000	4.98%
Комунална такса за користење на улици што се плаќа при регистрација на возилата	2,000,000	2.49%
Комунална такса за користење и одржување на јавно осветлување	38,071,893	47.37%
Комунална такса за користење на просторот пред деловни простории за вршење на дејност	300,000	0.37%
Надоместок за уредување на градежно земјиште	36,000,000	44.79%

Табела 1. Комунални такси на општина Чаир (во денари и %)

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ

Нашата општина прибира и неданочни приходи како што се разните такси, надоместоци и други приходи кои се поврзани со определени услуги кои ги обезбедуваме за граѓаните и бизнисите. Неданочните приходи кои планираме да ги собереме во 2024 година се прикажани во продолжение.

Најголем износ на неданочни приходи е планирано да бидат обезбедени од такси и надоместоци, додека најмалку неданочни приходи се очекува да се обезбедат од други владини услуги.

Графикон 5. Неданочни приходи на општина Чаир (во денари)

ТРАНСФЕРИ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ

Општината добива значителни финансиски средства од централната власт во форма на трансфери од ресорните министерства или владините фондови. Овие трансфери се најзначаен дел од буџетот на општината и се клучни за нејзиното непречено обезбедување на надлежностите и реализација на капиталните инфраструктурни проекти.

Највисок износ на трансфери е планирано да бидат обезбедени преку блок дотациите, во износ од 678.614.304 денари, трансферот од ДДВ е планирано да изнесува 20.136.820 денари, за донации се планирани 12.091.337 денари, додека тековните трансфери од други нивоа на власт се предвидени во износ од 3.550.556 денари.

Графикон 6. Трансфери и донации на општина Чаир (во денари)

Блок дотациите за пренесените надлежности од централната власт се суштински за финансирање на нашите надлежности од доменот на образованието и социјалната заштита. Во продолжение е прикажана распределбата на овие блок дотации по овие намени.

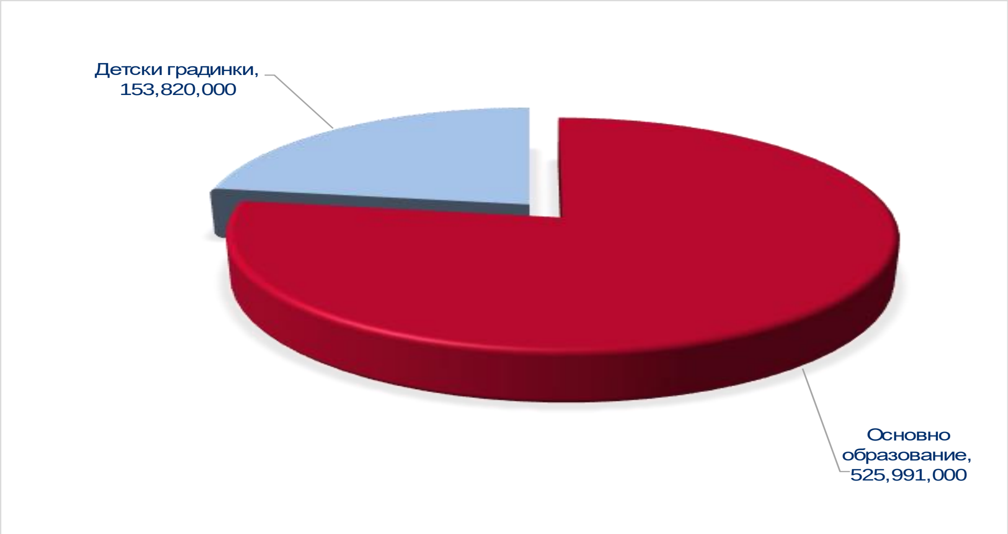

Графикон 7. Намена на блок дотациите по одделни надлежности на општина Чаир (во денари)

ДОНАЦИИ/ГРАНТОВИ

Донациите во финансиски средства исто така претставуваат приход во Буџетот на општината, кои за 2024 година се проценети на износ од 12.091.337 денари. Средствата од овие донации се строго наменети за имплементација на проект ЕРАЗМУС за ОУ Јашар Беј Шкупи и ОУ Имри Елези во износ од 2.720.851,00 денари. Додека за ОУ Васил Главинов и Исмаил Ќемаили се планирани тековни донации во износ од 1.599.794,00 денари.

ЗАДОЛЖУВАЊЕ

Нашата општина дел од приходите во Буџетот за 2024 година планира да ги обезбеди и преку домашно задолжување. Висината на задолжувањето изнесува 24.761.063 денари, а овие приходи ќе се искористат исклучиво за реализација на проектот ”Реконструкција на водоводна мрежа”.

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ?

Особено е важно нашите граѓани да имаат увид каде и како се трошат локалните ресурси. Локалните расходи се директно поврзани со обезбедувањето на потребните добра и услуги на граѓаните – затоа нивната структура и начин на распределба е особено важно да бидат транспарентно претставени.

Во 2024 година општината планира да потроши вкупно 1.120.265.921 денари за обезбедување на потребните добра и услуги на граѓаните. Од нив 13.36% се планирани за капитални инвестиции во износ од 149.656.720 денари, а останатите 86.64% односно 970.609.201 денари ќе бидат потрошени за тековно-оперативни активности на општината, а се однесуваат на плати и надоместоци, стоки и услуги, резерви, социјални трансфери, субвеници и други трансфери и отплата на главница за кредит.

Графикон 8. Вкупни расходи по економска класификација на општина Чаир (во денари)

Три клучни видови на расходи во буџетот за 2024 година во нашата општина се: плати и надоместоци, стоки и услуги и капитални расходи.

Платите и надоместоците претставуваат највисок износ на расходите од општинската сметка и се во износ од 683.292.215 денари, а се однесуваат на вработените во општината и институциите во нејзина надлежност. Од нив, најголем дел, во износ од 498.511.815 денари се планирани за плати за вработените на нашите основни училишта. Останатите трошоци за плати ќе бидат потрошени за вработените во детската градинка во износ од 118.900.000, плати за администрација во износ од 54.490.400, плата за градоначалник во износ од 2.390.000, додека надоместоците за советниците се планирани во износ од 9.000.000 денари.

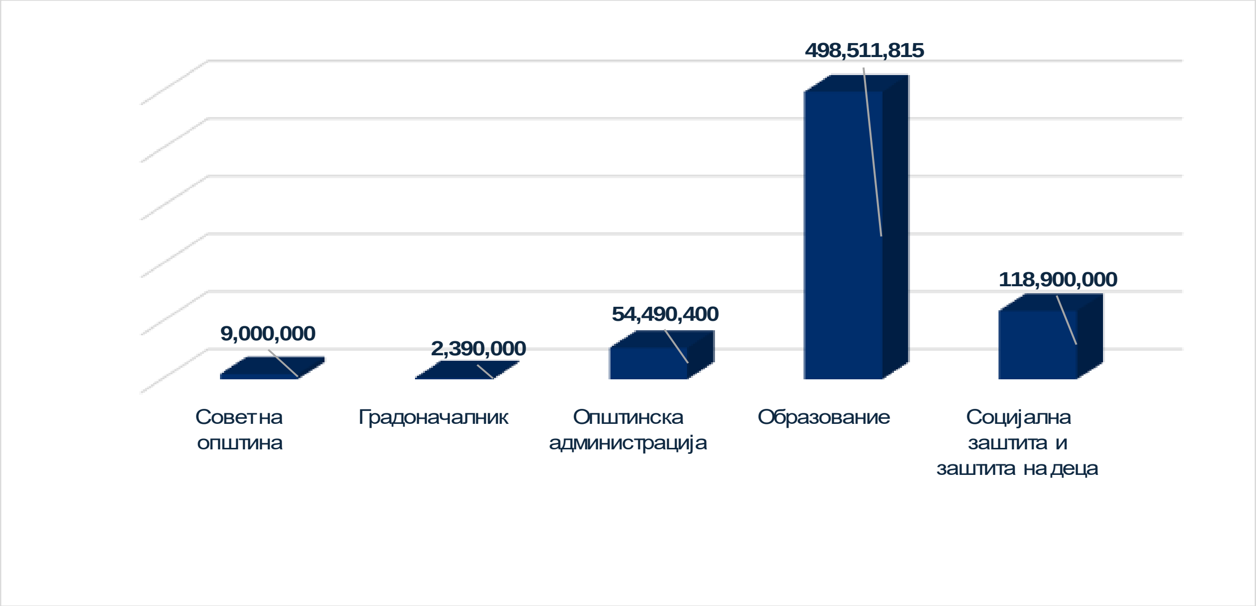

Графикон 9. Расходи за плати и надоместоци по надлежност на општина Чаир (во денари)

Планираните расходи за **стоки и услуги** во износ од 259.983.296 денари опфаќаат значителен дел од буџетот на општината, а се однесуваат на трошоците за комунални услуги, греење, комуникација, транспорт, ситен инвертар, поправки и тековно одржување, договорни услуги и други тековни расходи. Општината за оваа намена планира најмногу да потроши за функционирање на општинската админстрација, комуналните дејности, како и за урбанистичко планирање, односно за изработка на просторни и урбанистички планови. Значителен дел од расходите за стоки и услуги е распределени на нашите основни училишта, а се финансирани од блок дотациите и од самофинансирачките сметки.

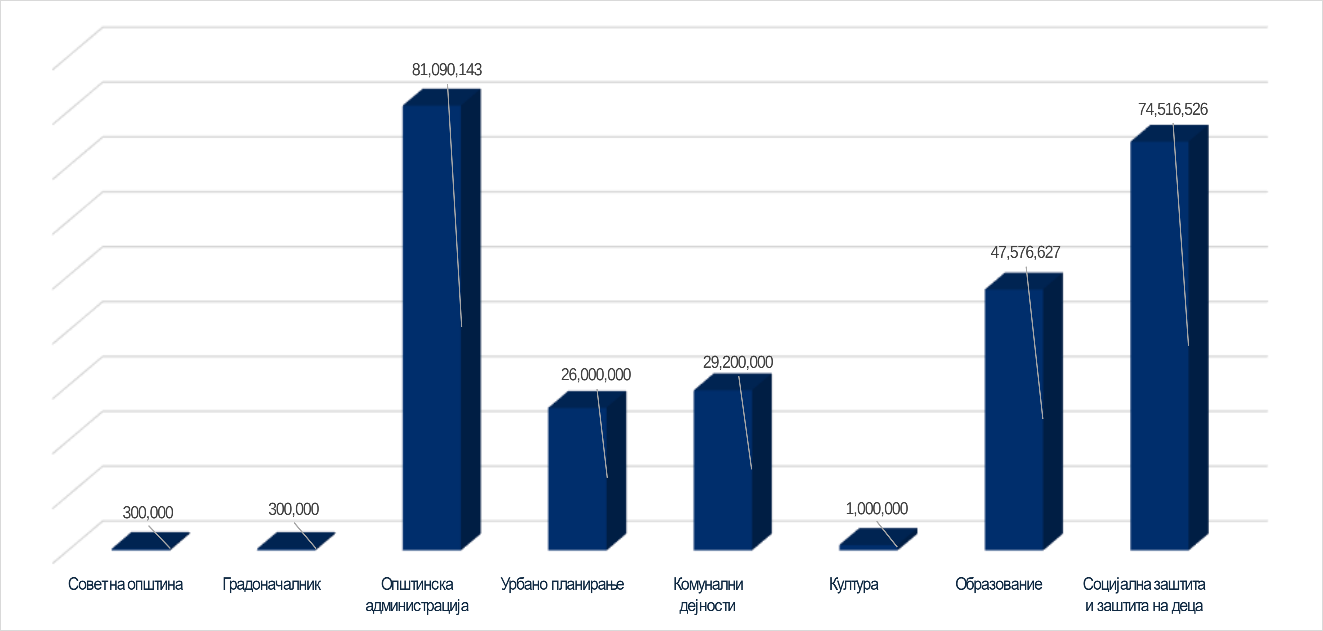

Графикон 10. Расходи за стоки и услуги по надлежност на општина Чаир (во денари)

Нашата општина во текот на 2024 година планира да започне со реализација на неколку капитални/инфраструктурни и други проекти кои треба да го подобрат животот и благосостојбата на граѓаните.

Капиталните расходи на нашата општина се клучни за квалитетот на живот на нашите граѓани, оттука во 2024 година, учествуваат со 13.36% во структурата на вкупните расходи. Најголем дел од нив се наменети за спорт и рекреација и тоа во износ од 75.000.000 денари, а најмалку планира да потроши за локален економски развој.

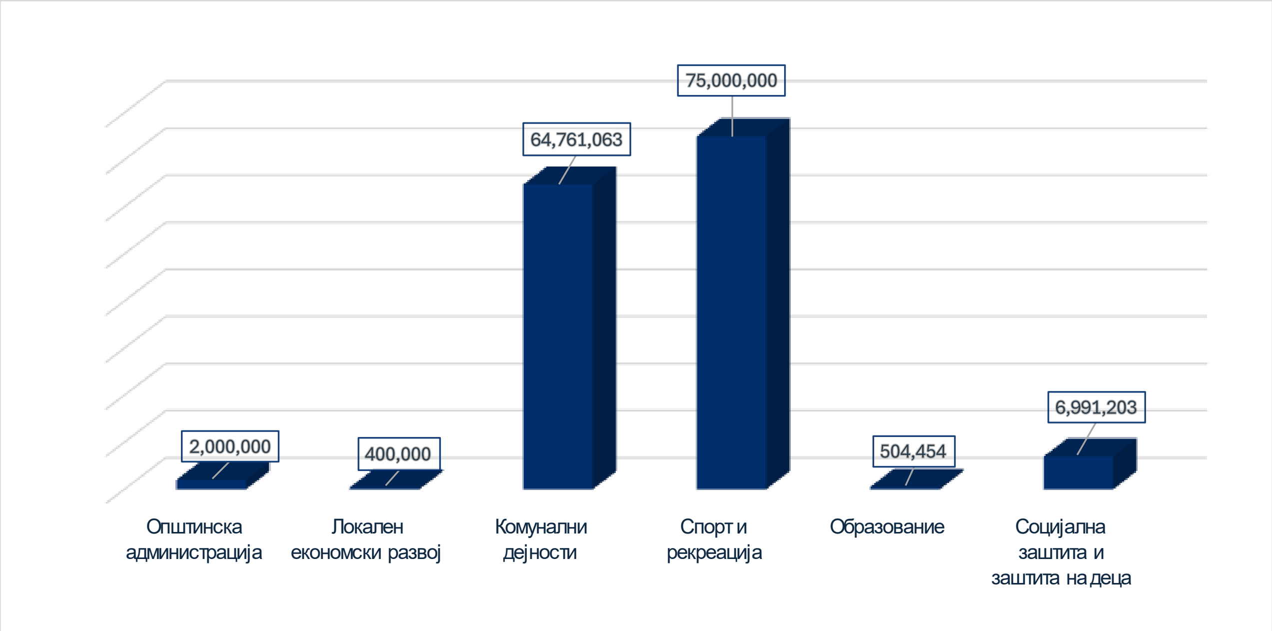

Графикон 11. Капитални расходи по надлежност на општина Чаир (во денари)

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ НАШАТА ОПШТИНА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ ПРОГРАМА?

Со цел транспарентно претставување на намената за која општината планира да ги потроши расположливите приходи, во продолжение се претставени клучните планирани буџетски расходи по секоја од 10-те надлежности (програми) наменети за нашите граѓани.

Расходите кои општината планира да ги потроши за **Општинската администрација** се во износ од 156.264.233 денари, истите се наменети комунални услуги, канцеларски материјали, тековно одржување и трансфери. Од овој износ, за набавка на канцелариски мебел, опрема и машини, општината планира да потроши 2.000.000 денари.

Расходите за функционирање на **Советот на општината** изнесуваат 10.300.000 денари и истите се наменети за надоместоци за советниците, тековна резерва и трошоци за репрезентација.

Вкупните расходи кои се наменети за работата на **Градоначалникот** изнесуваат 4.190.000 денари и истите во себе вклучуваат: плати и надоместоци, тековна резерва и трошоци за репрезентација.

Графикон 12. Расходи по програми - Совет, Градоначалник и Општинска администрација (во денари)

За **Урбано планирање**, општината издвојува 26.000.000 денари. Овие активности се однесуваат на донесувањето на годишна програма за изработка на урбанистичките планови и уредување на градежно земјиште.

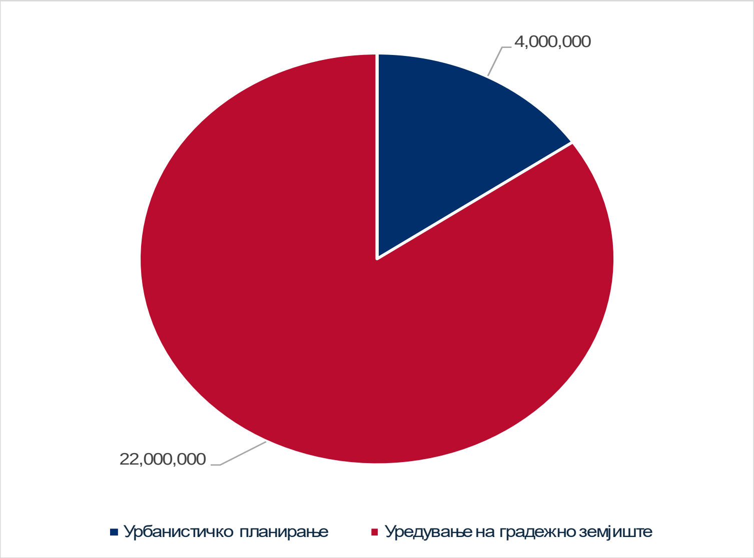

Графикон 13. Расходи по програми за надлежност Урбано планирање (во денари)

Нашата општина сериозно настојува да обезбеди соодветно ниво на комуналните услуги, притоа грижејќи се за јавната чистота, јавното осветлување, одржувањето или изградбата на локалните улици и патишта, водоснабдувањето и бројни други локални услуги особено важни за квалитетот на живот на нашите граѓани.

Расходите кои се издвоени за **Комунални услуги**, во износ од 93.961.063 денари, имаат за цел да ги помогнат активностите за изградба на нови капитални инвестиции и одржување на постојните капитални објекти како: урбана опрема, снабдување со вода, одведување и пречистување на отпадни води, јавна чистота и јавно зеленило, локални улици и патишта и сообраќајна сигнализација.

Комунални дејности	износ
Урбана опрема	2,000,000
Јавно осветлување	20,600,000
Локални патишта,улици, мостови и регулирање на режим на сообраќајот	1,000,000
Паркови и зеленило	5,000,000
Други комунални услуги	600,000
Јавно осветлување	4,000,000
Локални патишта,улици и мостови	16,000,000
Сообраќајна сигнализација	1,000,000
Системи за водоснабдување	30,761,063
Системи за отпадни води	8,000,000
Урбана опрема	5,000,000

Табела 2. Расходи за Комунални дејности на оптина Чаир (во денари)

Од планираните расходи за изградба на *нова комунална инфраструктура*, општината најмногу ќе потроши за системи за водоснабдување во износ од 30.761.063 денари.

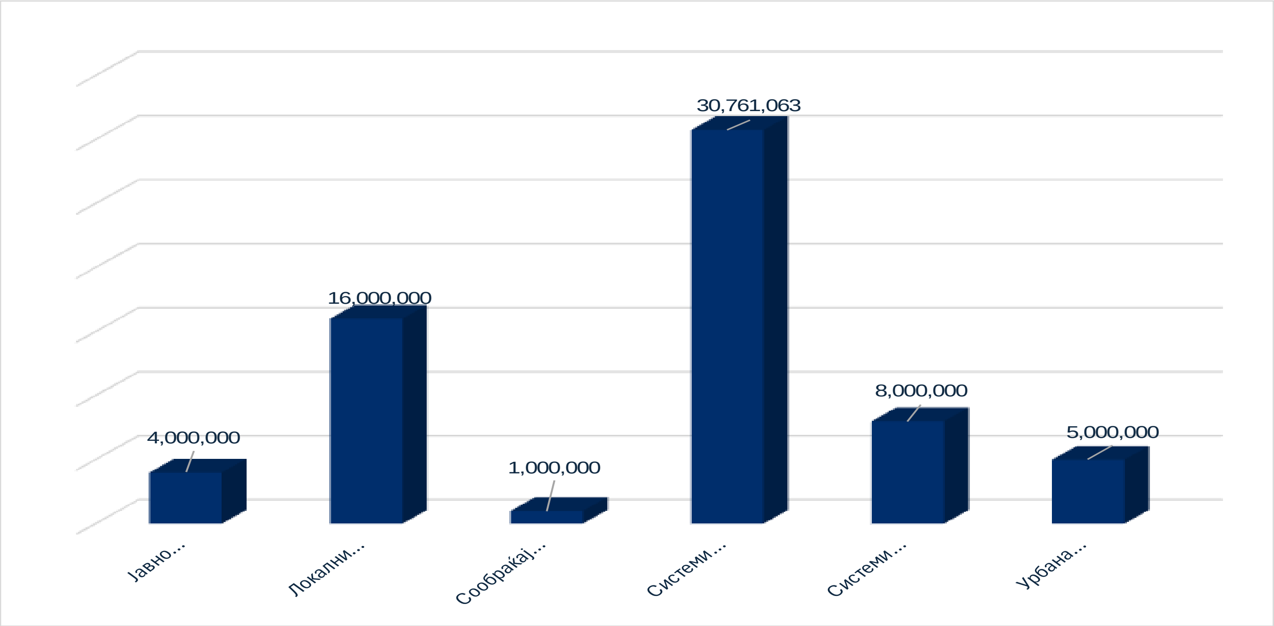

Графикон 14. Расходи по програми за изградба на нова комунална инфраструктура (во денари)

За *редовно одржување на постојните инфраструктурни објекти* кои служат за давање комунални услуги на граѓаните, општината најмногу издвојува средства за јавно осветлување.

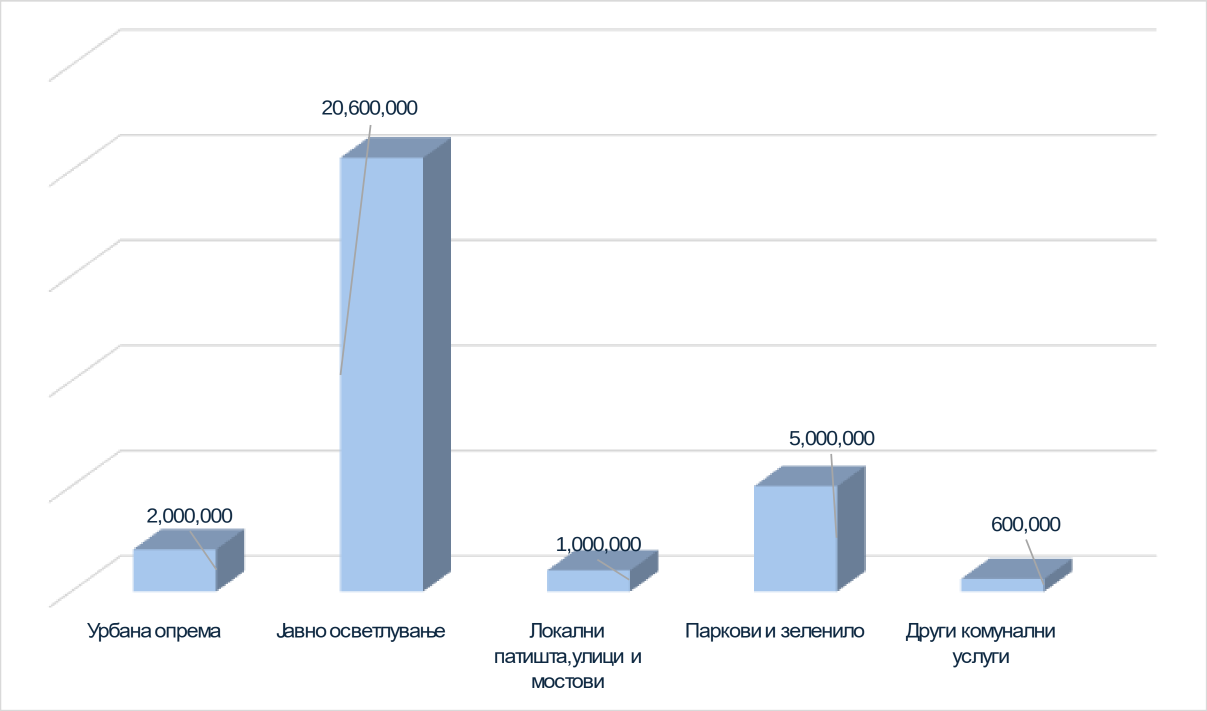

Графикон 15. Расходи по програми за одржување на постојната комунална инфраструктура (во денари)

Општина Чаир во согласност со расположливите ресурси исто така планира да издвои средства за **Локалниот економски развој.** Со цел негова поддршка, општината издвојува износ од 400.000 денари наменети за купување на опрема за греење и климатизација.

Во поглед на средствата кои се планираат за реализација на активности од **Културата** за нашите граѓани издвојуваме средства во висина од 1.000.000 денари, а се наменети за спроведување на активности во објектот "Музеј на слободата".

Расходите за **Спорт и рекреација** кои нашата општина планира да ги потроши во 2024 година во прв ред ќе бидат наменети за организирање на спортски приредби и манифестации, поддржување на училишниот систем на натпревари и поддржување на масовните спортско рекреативни активности на граѓаните. За оваа намена општината планира да потроши 3.500.000 денари.

За капитални трошоци за спорт и рекреација планирани се 75.000.000 денари, кои се финансирани од Владата. Од овие средства, 50.000.000 денари се наменети за изградба на базен и 25.000.000 денари за изградба на спортска сала "Партизан".

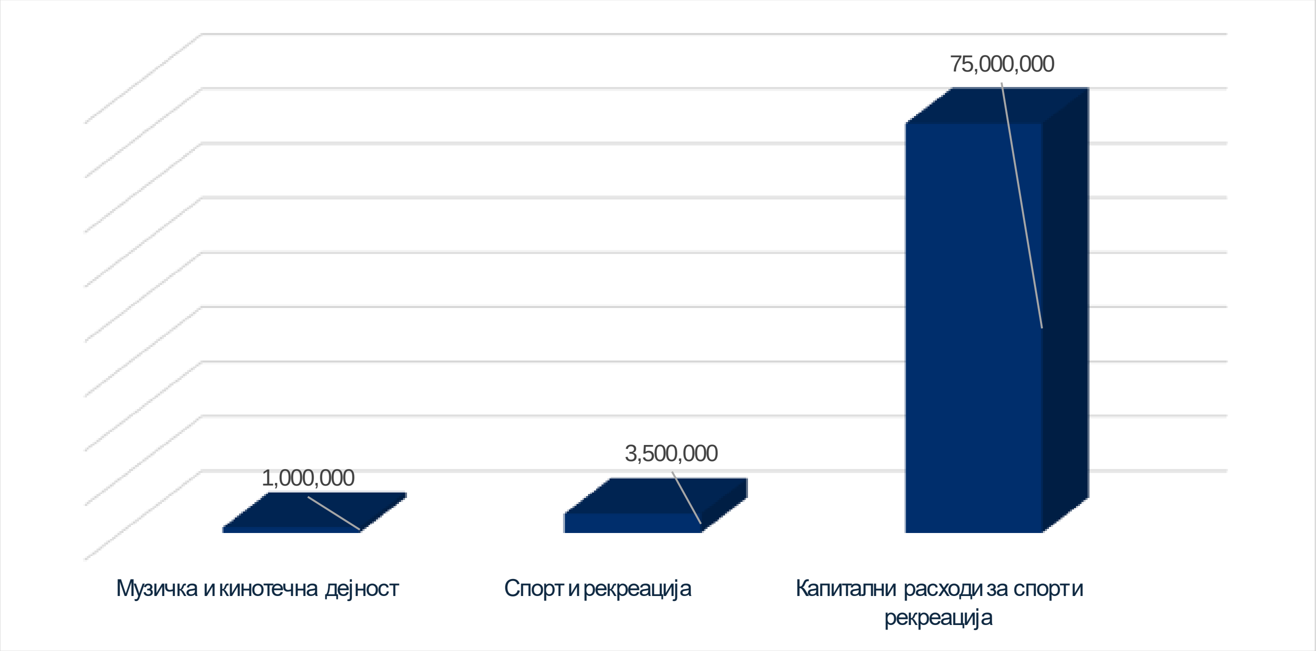

Графикон 16. Расходи по програми за надлежности: Култура, Спорт и рекреација (во денари)

Од вкупните расходи за **образование** кои се планира да се реализираат во општината во износ од 548.592.896 денари, најголем дел се однесуваат на платите за 869 вработени во основните училишта и за тековно-оперативни активности. Дополнително, општината од сопствениот буџет издвојува 14.200.000 денари за основните училишта.

Вкупните расходи за **детската градинка** се планирани во износ од 201.057.729 денари, од кои најголемиот дел се однесуваат на плати и тековни трошоци во износ од 194.066.526 денари, додека за капитални расходи се наменети 6.991.203 денари. Овие средства се финансирани од блок дотациите и самофинасирачките активности. Од сопствениот буџет, општината планира да потроши 7.078.526 денари за детските градинки.

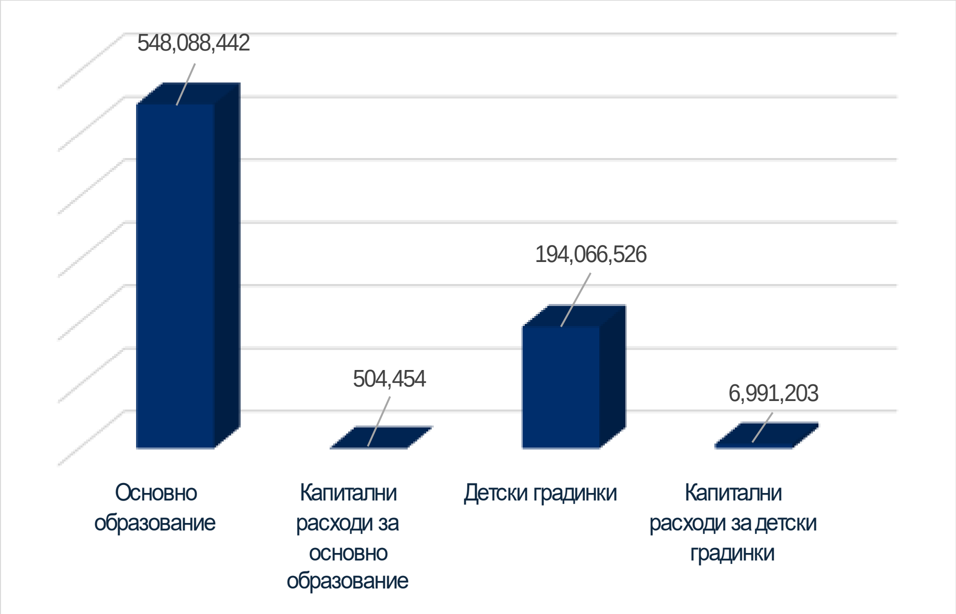

Графикон 17. Расходи по програми за надлежноста Образование и Социјална заштита и заштита на деца (во денари)

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ?

- **Буџетскиот календар** ги дефинира роковите за планирање на општинскиот буџет, каде што се опфатени сите активности поврзани со подготвување на буџетот

- **Буџетскиот циркулар** содржи главни насоки за изготвување на буџетот на општината и го доставува Министерството за финансии.

- **Предлог-буџетот** е подготвен од страна на градоначалникот (општинската администрација) во кој се планираат годишните приходи и годишните расходи и кој треба да биде одобрен од страна на советот на општината.

- **Предлогот на планот на програмите за развој** ги содржи среднорочните проекции на одобрените средства по одделни буџетски програми и потпрограми, годините во кои тие ќе се реализираат и изворите на финансирање, односно буџетите.

- **Буџетот** е акт на локалната власт со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на државата или на општината.

- **Месечните извештаи** ги содржат податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходниот месец за коишто се однесува извештајниот период.

- **Кварталниот извештај К1** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходните три месеци за коишто се однесува извештајниот период, согласно со економската класификација на приходи и расходи по сметки и збирно.

- **Кварталниот извештај К2** ги содржи податоците за сите неподмирени обврски, како и за неподмирените обврски по видови и по ставки, со состојба на последниот ден од претходниот квартал.

- **Кварталниот извештај К3** ги содржи податоците за задолжување и информациите за промените на состојбата на секое задолжување во претходниот квартал, како и промените на состојбата на издадените гаранции и податоци за долгот на јавните претпријатија кои се основани од општините.

- **Полугодишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и за капиталните приходи и расходи за претходните шест месеци за коишто се однесува извештајниот период.

- **Годишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи, за една година за кои се однесува извештајниот период.

Планирани расходи на општина Чаир за 2024 година (по надлежност и економска класификација)

/	Плати и надоместоци	Резерви	Стоки и услуги	Каматни плаќања	Субвенции и трансфери	Социјални трансфери	Капитални расходи	Отплата на главница	Вкупни расходи
Совет на општина	9,000,000	1,000,000	300,000	-	-	-	-	-	**10,300,000**
Градоначалник	2,390,000	1,500,000	300,000	-	-	-	-	-	**4,190,000**
Општинска администрација	54,490,400	-	81,090,143	-	13,783,690	3,400,000	2,000,000	1,500,000	**156,264,233**
Урбано планирање	-	-	26,000,000	-	-	-	-	-	**26,000,000**
Локален економски развој	-	-	-	-	-	-	400,000	-	**400,000**
Комунални дејности	-	-	29,200,000	-	-	-	64,761,063	-	**93,961,063**
Култура	-	-	1,000,000	-	-	-	-	-	**1,000,000**
Спорт и рекреација	-	-	-	-	3,500,000	-	75,000,000	-	**78,500,000**
Програми за развој	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Образование	498,511,815	-	47,576,627	-	2,000,000	-	504,454	-	**548,592,896**
Заштита на животна средина и природа	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Унапредување на здраствена заштита	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Социјална заштита и заштита на деца	118,900,000	-	74,516,526	-	650,000	-	6,991,203	-	**201,057,729**
Противпожарна заштита	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Заштита и спасување	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Родова еднаквост	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Вкупно	683,292,215	2,500,000	259,983,296	-	19,933,690	3,400,000	149,656,720	1,500,000	**1,120,265,921**